

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

P A N O R A M A

periode 1 oktober 1986 - 1 april 1987

ALGEMENE EN KABINETSANGELEGENHEDEN

Parlementaire aangelegenheden

a. Wetsvoorstel inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De schriftelijke voorbereiding voor de behandeling in de Eerste Kamer is afgerond. Fundamentele geschilpunten zijn hierbij niet aan de dag getreden.

b. Vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Drie keer is de Vaste Commissie bijeengekomen met de Minister van Binnenlandse Zaken en wel op 21 oktober 1986, op 20 november 1986 en op 27 januari 1987. Hierbij is onder meer gesproken over:

- de internationale samenwerking bij de bestrijding van het terrorisme (project "Reward");

-

- de uitlatingen van Westduitse zijde dat ons land een toevluchtsoord voor terroristen zou zijn;

- de WOB-problematiek;

- de Makro-branden (met de minister van Justitie als minister van Binnenlandse Zaken a.i.)

c. Schriftelijke vragen

Vragen zijn gesteld over:

- het afluisteren van telefoons (door Van Es)
- activiteiten van de PID te Haarlem (eveneens door Van Es).

Gerechtelijke procedures

Wilman vs. de Staat

In deze zaak (een vordering uit onrechtmatige daad van de Staat/BVD jegens Wilman, thans in appel bij het Haagse Hof) is in de verslagperiode niets gebeurd. Het woord is nog steeds aan Wilman.

Nationale ombudsman

Voor zover bekend lopen er thans geen klachten bij de N.o.

Overige klachten

Eén burger heeft zich bij de minister beklagd over een benadering door de dienst. Een andere burger heeft zich (via een advocate) bij het Hoofd van de dienst beklagd over de weigering hem voor het verrichten van schilderwerkzaamheden toegang te verlenen tot het BVD-gebouw. Beide klachten zijn onderzocht en, wat de dienst betreft, afgedaan. De Vice-President van de Raad van State heeft het Hoofd van de dienst bericht een klaagster te hebben doorverwezen naar de Vaste commissie; niet bekend is of klaagster deze suggestie heeft opgevolgd.

Wet openbaarheid van bestuur

Het bezwaarschrift in de AMOK-zaak (vijftien verzoeken om informatie afkomstig van personen uit de sfeer van AMOK) en de in dat kader gehouden hoorzitting heeft de minister geen aanleiding gegeven terug te komen op zijn standpunt verzoekers in het ongewisse te laten over de vraag of de dienst omtrent hen al dan niet over gegevens beschikt. Naar verluidt zouden verzoekers van deze beslissing in beroep zijn gegaan bij de Afdeling Rechtspraak.

De groei in het aantal WOB-verzoeken lijkt wat af te nemen; daarentegen vertoont de omvang der verzoeken een tendens toe te nemen (zo is er een verzoek betrekking hebbend op een honderdtal dossiers, inmiddels teruggebracht tot een veertigtal).

Mede naar aanleiding van een gesprek met een aantal hoogleraren moderne geschiedenis is besloten het BNV-archief te separeren van het BVD-archief en het vervolgens over te dragen aan het Rijksarchief. Het ziet ernaar uit, dat dit werk in de loop van de volgende verslagperiode zal kunnen worden voltooid.

Samen met CZW wordt thans onderzocht of en zo ja hoe de werking van de WOB op stukken van de BVD (en de overige inlichtingen- en veiligheidsdiensten) kan worden beperkt of uitgesloten.

Brochure BVD

In samenspraak met de Stafafdeling Voorlichting is een brochure geschreven die ter gelegenheid van de totstandkoming van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uitgegeven zal worden.

Personenverkeer

a. Het Akkoord van Schengen

De politieke (en ambtelijke) wil lijkt thans meer dan voorheen aanwezig vaart te zetten achter de uitwerking van dit akkoord (afschaffing controle aan gemeenschappelijke grenzen Beneluxlanden, Bondsrepubliek en Frankrijk). Twee hoofdamttenaren van de dienst nemen rechtstreeks deel aan de werkzaamheden. Probleem is nog steeds dat - ondanks een daartoe strekkend besluit van de vergadering van Staatssecretarissen van de Vijf - in de Westduitse en Franse delegaties geen vertegenwoordigers van veiligheidsdiensten zijn opgenomen, met als gevolg dat het belang van de staatsveiligheid ondergewaardeerd dreigt te worden. Dit begint zich nu reeds af te tekenen met betrekking tot de status van onderdanen van de DDR.

b. Het Benelux-verdrag

De werkzaamheden staan nog steeds (en zullen dat voorlopig ook wel blijven) in het teken van de implicaties van het Akkoord van Schengen voor het Benelux-verdrag.

Relatie met buitenlandse diensten

Het Hoofd van de dienst nam in oktober deel aan de halfjaarlijkse bijeenkomst van Westeuropese diensthoofden (Luxemburg). In november woonde hij de najaarszitting van het NATO Special Committee (Brussel) bij.

In TREVI-kader maakte het Hoofd van de dienst deel uit van de Nederlandse delegatie naar een buitengewone Ministersconferentie (september) en de reguliere vergaderingen van Hoge Functionarissen (november) en Ministers (december), steeds te Londen. Het Hoofd Kabinet leidde de Nederlandse delegatie naar de bijeenkomst van TREVI-werkgroep I (januari, Brussel).

Het Hoofd van de dienst bracht in oktober een bezoek aan de hoofden van de Britse veiligheids- en inlichtingendienst. In november respectievelijk maart werd bezoek ontvangen van de hoofden van de Finse en Westduitse veiligheidsdienst. In februari bracht het plaatsvervangend hoofd van de Britse veiligheidsdienst een afscheidsbezoek aan Den Haag.

De regelmatige contacten op werkniveau en de dagelijkse informatie-uitwisseling via post- en telexkanalen verliepen in de verslagperiode geheel naar wens.

Relaties met de politie, de binnenlandse zusterdiensten en andere (beleids- instanties)

a. Politie

In de verslagperiode werd regelmatig overleg gepleegd met korpschefs van gemeentepolitie en districtscommandanten van rijkspolitie. Aan 30 korpschefs en districtscommandanten werd door een kabinetsmedewerker één of meer bezoeken gebracht. Negen leidende politiefunctionarissen brachten om uiteenlopende redenen een bezoek aan de dienst. Veelvuldig werd overleg gepleegd met beleidsfunctionarissen van de Koninklijke Marechaussee. Er werden drie conferenties georganiseerd voor leidende politiefunctionarissen, waaraan door 46 personen uit deze groep is deelgenomen.

b. Zusterdiensten

Regelmatig werd er gesproken met beleidsfunctionarissen van de overige Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Voor het nieuwe hoofd van de MID werd een tweetal oriëntatiedagen bij de dienst georganiseerd. Incidenteel werd geassisteerd bij de opvang en ontvangst van vertegenwoordigers van buitenlandse zusterdiensten.

c. Diversen

Besprekingen zijn gevoerd met de beide Directeuren Politie van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. Voorts werd kennisgemaakt met de functionarissen van Contact en Consult van de directie Politie (BIZa).

Een lezing werd verzorgd voor cursisten van het ministerie van Defensie bij het Instituut Clingendael.

Met diverse vertegenwoordigers van hoofdcommissariaten van politie werd overleg gevoerd teneinde te komen tot een proefproject in het kader van de automatisering van de PID-en.

Interne Beveiliging

Af en toe worden personeel en gebouwen van de dienst geobserveerd door leden van actiegroepen e.d.

Tijdens een van die acties werd vastgesteld dat een observant per portofoon in verbinding stond met medestanders die buiten direct zicht bleven.

Nieuw gebouw

Door moeilijkheden bij de Rijksgebouwendienst is de planning weer wat achterop geraakt. Inmiddels heeft de Ministerraad besloten dat het project door dient te gaan. De financiering ervan is echter nog niet rond; met name de ten behoeve van de Hoofdafdeling T aan te leggen kabelverbinding levert problemen. Wijzigingen in het voorlopig ontwerp t.a.v. ondermeer de computerzaal zijn door de Rijksgebouwendienst weer verworpen. Volgens de laatste planning wordt medio 1988 met het project gestart en is de oplevering voorzien in de eerste helft van 1990.

Organisatie en Efficiency

Besluitvorming op grond van het rapport over het onderzoek naar de effectiviteit en efficiency van de volg- en observatie-eenheid heeft nog niet plaatsgevonden. Naar verluidt zijn briefings en debriefings intussen wel verbeterd. Een van de onderdeelchefs heeft in een reactie op het rapport naar voren gebracht dat, naast de voorstellen in het rapport, belangrijk zijn voor de effectiviteit op lange termijn: verbetering verbindingsmogelijkheden, roulatie van volgers en invoering van een speciaal automatiseringsproject.

In de jaarplanning '87 is het nog niet gelukt bezuinigingen te verwerken en de consequenties van bezuinigingen te berekenen. Er is wel een voorstel in gedaan om de begroting en de jaarplanning op elkaar af te stemmen. Deze afstemming zal aan de ene kant procedureel zijn, aan de andere kant de financiële onderbouwing van de jaarplanning vormen. Dit laatste komt erop neer, dat financiële ruimte voor de beleidswijzigingen, die in de jaarplanning worden voorgesteld, in de begroting wordt gereserveerd. Daarnaast wordt aangegeven ten koste waarvan de beleidswijzigingen gerealiseerd kunnen worden.

De werkgroep Werving en Selectie heeft in de verslagperiode haar werkzaamheden nog niet beëindigd.

De reorganisatie van het dokumentatiegebeuren is nog in het stadium van vooronderzoek.

De "Dircon" welke werd georganiseerd voor de Staf van de Dienst (zie bijdrage Hoofdafdeling A, hieronder) blijkt een positieve ervaring te zijn geweest.

De werkgroep "Target", welke een automatiseringsproject in de contraspionagesfeer voorbereidt, heeft haar werkzaamheden voorlopig nog niet afgerond.

De "CORF" heeft een advies aan de dienstleiding uitgebracht.

Er is een overlegstructuur in het leven geroepen waarin beheerszaken werden besproken. Hieraan nemen deel de Dienstleiding, S/O&E, HFID en HPZ. Aan de orde zijn bijv. de bezuinigingen, de jaarplanning, overwerk.

Een informatievoorzieningsplan is opgesteld. Het plan bevat voornamelijk voorstellen voor structurele verbeteringen, zoals bijv. verbetering van de beveiliging van de informatievoorziening en verbetering van de organisatie van automatiseringsprojecten.

DIRECTIE B

Relaties

Regelmatig werd ten behoeve van de regering, justitiële- en bestuurlijke autoriteiten, binnenlandse- en buitenlandse zusterdiensten en de NAVO gerapporteerd over het werkterrein van anti-democratische en politiek-terroristische organisaties en personen, zowel van Nederlandse als van buitenlandse origine, alsmede over ontwikkelingen en gebeurtenissen in de sfeer van het politiek gewelddadig activisme.

Met de inlichtingendiensten van Rijks- en Gemeentepolitie werd intensief werkoverleg gevoerd en informatie uitgewisseld. De directie verzorgde de inleidingen op een serie informatiebijeenkomsten voor hogere politie-ambtenaren, waaronder een groot aantal korpschefs.

Wekelijks werden voorts met de Bijzondere Zaken Centrale van de CRI gegevens uitgewisseld over te plegen of gepleegde misdrijven in de sfeer van het politiek gewelddadig activisme en het politiek terrorisme. Mede hierdoor was de plaatselijke politie in staat meerdere van deze misdrijven te voorkomen danwel gecontroleerd te laten verlopen.

Geregeld was er voorts overleg met de militaire zusterdiensten inzake radicale vormen van activisme in de anti-militaristische sfeer. Ten dienste van de beeldvorming met betrekking tot Suriname vond regelmatig overleg plaats met de IDB en met het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Met buitenlandse zusterdiensten werd bi- zowel als multilateraal informatie uitgewisseld op het gebied van politiek terrorisme, rechts-extremisme en heimelijke politieke beïnvloeding.

Communisme

Verdeeldheid is troef binnen de Nederlandse communistische organisaties. In algemene zin is dat bepalend voor de omvang en slagkracht van de onderscheiden organisaties. In verband daarmee is een verdere beperking van de aandacht voor de ontwikkeling van deze organisaties gerechtvaardigd.

De CPN heeft de bedoelingen van het 30ste partijcongres niet kunnen realiseren. Ondanks een versterking van het traditionele marxistische element in de politiek van die partij is de verdeeldheid gebleven. De aandacht van de dienst voor de CPN is zich praktisch gaan beperken tot het volgen van de wijze waarop deze partij de Sovjet-belangen in ons land tracht te bevorderen. De voornaamste aangrijpingspunten zijn daarbij de partijcontacten met Oost-Europa en de deelneming aan de (inter-)nationale vredesstrijd, waarvoor de CPN het Samenwerkingsverband Stop de N-bom, Stop de kernwapenwedloop heeft ingezet.

Conflicten bepaalden de ontwikkeling van het orthodox-communistische Verbond van de Communisten in Nederland (VCN), dat door de wijzigingen in de CPN, een somber toekomstperspectief heeft gekregen.

Bij de Socialistische Partij (SP) was het overlijden van de centrale leider Daan Monjé aanleiding tot een interne machtsstrijd, die nog voortduurt. Het aangekondigde partijcongres is uitgesteld; een aantal vooraanstaande leden van de partijleiding is geroyeerd.

De overige communistische organisaties zijn zeer klein van omvang en worden gevolgd door middel van open bronnen studies.

Heimelijke politieke beïnvloeding

Het onderkennen van structuren en activiteiten die kunnen worden ingezet om in ons land opties van de Sovjetpolitiek te bevorderen vergt de nodige aandacht. De inzet van Sovjet zijde is zeer gevarieerd en lijkt er vooral op gericht te zijn meer invloed te verwerven binnen de Christelijke geïnspireerde vredesbeweging en binnen de sociaal democratie. Daartoe is een ruim instrumentarium aanwezig, waaronder de Nederlandse afdelingen van internationale communistische frontorganisaties. Daarvan treedt het Nederlandse Comité voor Europese Veiligheid en Samenwerking steeds

openlijker en actiever op als vertegenwoordiger van de Wereldvrede Raad in Nederland. Het NCEVS was onder meer betrokken bij de Nederlandse voorbereiding op het Kopenhaagse Wereldvredecongres (okt. '86) en de Vierde Weense Dialoog (maart '87). De (beperkte) aanhang in Nederland van andere internationale communistische frontorganisaties neigt eveneens naar een iets actievere opstelling.

Dat gebeurt in een tijdperk dat van Sovjetzijde wat minder belang lijkt de worden gehecht aan die beïnvloedingsmiddelen, zulks ten gunste van specifieke beroepsgroepenorganisaties als die van artsen, generaals, kunstenaars, sporters en wetenschappers voor de vrede. De daarbij aangesloten Nederlandse groeperingen hebben doorgaans een breder politiek draagvlak dan de afdelingen van de bekende internationale frontorganisaties en kunnen derhalve meer effect sorteren.

De pogingen van Oosteuropese zijde om via enkele vriendschapsverenigingen manipulaties te entameren ten aanzien van politici en politieke partijen worden attent gevolgd.

Trotskisme

De in Nederland actieve trotskistische groeperingen zijn beperkt in omvang. De Socialistische Arbeiders Partij (SAP) is met ruim 150 leden de grootste. In overeenstemming met de richtlijnen van de leiding van de tendens Verenigd Secretariaat van de IVE Internationale heeft de inplanting van de organisatie in sleutelbedrijven en vakbeweging hoogste prioriteit. De SAP bereidt een nationaal congres voor. Doorgaans vindt kort daarna een internationaal congres plaats. Het in Amsterdam gevestigde scholingscentrum van de IVE Internationale verdient enige aandacht. Meer duidelijkheid is verkregen over de groep rond "Offensief" een blad van "marxisten in PvdA en vakbeweging". Deze groep is aangesloten bij het Committee for a Workers' International (CWI), een internationale trotskistische organisatie rond de Britse Militant Tendency (MT). Op een vorig jaar gehouden congres van de CWI heeft de MT de Offensiefgroep steun toegezegd bij het verbeteren van het functioneren.

Politiek (gewelddadig) activisme

De onconventionele manier van politieke participatie, die De Beweging tot de hare heeft gemaakt, heeft tot een scala van activiteiten aanleiding gegeven.

De kraakautonomen hebben zich door de herdenking van en het onderzoek naar de dood van kraker laten inspireren tot onder meer tegen personen gerichte intimiderende en provocerende (pamfletten-) acties en tot een inbraak bij de rijksrecherche in Amsterdam. Een belangrijk, zij het achterhaald actie-onderwerp was ook de kandidatuur van Amsterdam voor de

Olympische Spelen. Het verzet tegen de leegstandswet culmineerde in grote vernielingen bij de ontruiming van de "Mariënburcht" in Nijmegen.

De activiteiten ter ondersteuning van de anti-apartheidsstrijd in Zuid-Afrika waren weinig talrijk maar vormden qua gewelddadigheid een dieptepunt: drie MAKRO-vestigingen gingen in vlammen op door brandstichting door de Revolutionaire Anti-Racistische Actie (RARA).

Het merendeel van de min of meer gewelddadige acties heeft zich afgespeeld in de anti-militaristische sfeer. De kruisraketten nemen hier nog steeds een prominente plaats in. Doelwitten van (blokkade- en bezettings-)acties waren naast de vliegbasis Woensdrecht en andere militaire bases vooral de bedrijven, die er werkzaamheden verrichtten.

Anarchisme

Het anarchistische gedachtengoed wordt vanwege ideologische verschillen door een aantal (kleinere) organisaties gedragen. In de afgelopen periode zijn er opnieuw pogingen ondernomen om meer gezamenlijkheid te creëren - dit keer door universitair geschoolde anarchisten die elkaar daartoe maandelijks ontmoeten.

De dienst besteedt daaraan proportioneel aandacht.

Rechts extremisme

De politiek rechts-extreme partijen in ons land zijn nog immer verwickeld in onderlinge controversen. Aandacht is vooral besteed aan het moeizaam verlopend eenwordingsproces. Hiertoe beleggen de partijen regelmatig bijeenkomsten, die - om veiligheidsredenen - veelal in het buitenland plaatsvinden. Mogelijk dat dit proces wat soepeler zal verlopen nu de

voorman van de Centruumpartij-'86, , alle partijfuncties heeft neergelegd. Zijn terug treden zal, naar verwachting, de desintegratie van deze partij bespoedigen.

De in maart jl. gehouden Provinciale Staten-verkiezingen waren voor de CP'86 een echec: zij behaalden in de enige provincie waar werd meegedongen (Flevoland) nog maar 40 % van het stemmental van de vorige verkiezingen en raakte daarmee haar enige Staten-zetel in ons land kwijt.

De Centrumdemocraten van Hans Janmaat die in drie provincies aan de Provinciale Staten-verkiezingen meededen, behaalden weliswaar ook geen enkele zetel, doch zagen hun stemmental t.o.v. de Tweede Kamer-verkiezingen van 1986 met 50 % stijgen tot ruim 18.000.

Enkele politiek linkse personen en instellingen werden de afgelopen maanden slachtoffer van kleine gewelddaden. Hoewel de veronderstelling gewettigd is dat deze zijn uitgevoerd door personen met politiek rechts-extreme opvattingen, kon niet worden aangetoond dat hier sprake is van een georganiseerde campagne voor een bepaalde rechts-extremistische groepering.

Aandacht vroegen verder pogingen van neo-nazistische groeperingen als het Jongeren Front Nederland (JFN) en de Nederlandse afdeling van het Aktionsfront Nationaler Sozialisten (ANS) om publicitaire munt te slaan uit enkele incidenten tussen Nederlanders en hier te lande verblijvende buitenlanders.

Links extremistisch terrorisme

De ontwikkelingen op het gebied van het links-extremistisch terrorisme in West-Europa werden nauwlettend gevolgd.

Opmerkelijk op dit gebied waren de moorden op Renault-directeur Besse door Action Directe (AD) in de cyclus van aanslagen op vertegenwoordigers van het Militair Industrieel Komplex en (in dezelfde cyclus) de moord op generaal in Rome door de Rode Brigades. Deze Italiaanse terroristische organisatie heeft daarmee weer aansluiting gezocht bij de Rote Armee Fraktion (RAF) en AD.

De Franse politie boekte een groot succes met de arrestatie van 4 AD-leden, waarmee in feite de internationale tak van AD werd opgerold. Uit de verhoren van de gearresteerden - die overigens heel wat vertelden over hun buitenlandse contacten - en het in beslag genomen materiaal is niets gebleken van enige binding tussen AD en Nederlandse geestverwanten.

Nationalistisch terrorisme

Uitvoerig werd aandacht besteed aan de in Nederland aanwezige PIRA (Provisional Irish Republican Army)- en INLA (Irish National Liberation Army)-infrastructuur. Tot nu toe waren deze "slechts" betrokken bij de voorbereiding van wapenaankopen/wapentransporten, noodzakelijk in verband met de drastisch geslonken wapen- en explosieven-voorraden van deze terroristische organisaties.

In de maand februari 1987 werd bekend dat de PIRA aanslagen beraamde tegen Britse bases op het vasteland van Europa. Min of meer toevallig werd tegelijkertijd vastgesteld dat een aantal PIRA-leden (ontsnapt uit de MAZE-gevangenis) zich ophield in Amsterdam. Hun verblijfplaats kon niet worden vastgesteld. Toen op 23 maart een autobom ontplofte op de Britse basis Rheindahlen in de BRD en het spoor van de daders richting Nederland liep, werd al snel verondersteld dat de MAZE-ontsnapt een hit-team vormden dat verantwoordelijk was voor deze aanslag.

Bewijzen zijn daarvoor (nog) niet aangedragen, uitgesloten wordt het zeker niet.
deze,

Palestijns terrorisme

Koerdisch terrorisme

Tijdens het derde congres van de (PKK, de in 1974 opgerichte marxistisch-leninistische Arbeiderspartij van Koerdistan) in oktober 1986 gehouden in Damascus, werd besloten tot de oprichting van een volksbevrijdingsleger (de militaire arm van de PKK) met als doel de nationale vrijheidstrijd in Koerdistan te intensiveren. Daarnaast werd tijdens dit congres besloten dat naast het verheviggen van de strijd in Koerdistan actie gevoerd moet worden in West-Europa gericht tegen de Turkse overheid (bezettingsacties, demonstraties) en de PKK vijandige elementen in Koerdische kringen. De PKK tracht het Koerdisch verzet te monopoliseren, Koerdische organisaties en personen die zich hiertegen verzetten kunnen rekenen op gewelddadige PKK-acties. In Nederland leidde dit op 15 maart jl. in Deventer tot een treffen tussen de -groep (trotskistische Koerdische Vrijheidsbeweging) en de PKK, waarbij 6 personen werden gewond. Ook de moord op de Turkse advocaat wordt aan de PKK toegeschreven. Hij was een vooraanstaand PKK-lid, maar zou vriendschappelijke relaties onderhouden met diverse leden van de -groep.

Met de ID's van de politiekorpsen, die concentraties Koerden in hun gemeente hebben, zijn werkafspraken gemaakt die moeten leiden tot een goede informatiepositie, opdat plannen voor nieuwe gewelddadigheden tijdig gesignaleerd worden.

Minderheden

Marokkanen

De oude onderlinge tegenstellingen tussen de Marokkaanse Federatie van Amicales en het Komite Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN) kwamen begin 1987 opnieuw tot uiting toen het Marokkaanse Consulaat-Generaal te Amsterdam pogingen ondernam de Federatie van Amicales nieuw leven in te blazen, ondermeer door het kiezen van nieuwe bestuurscolleges. In Amsterdam

slaagde het KMAN erin de verkiezingen te verhinderen, dankzij de zeer goede relaties met de Amsterdamse "kraakbeweging" en "anti-fascistische comite's". Als reactie op deze activiteiten van de zijde van het KMAN volgde een handgemeen, waarbij enkele leden van het KMAN werden gewond. Gezien deze ontwikkelingen liggen hernieuwde confrontaties tussen beide groeperingen in de lijn der verwachting.

Surinamers

DIRECTIE C

Dienstrelaties

- Het defecteren van , een topmedewerker van het Bundesamt für Verfassungsschutz te Keulen, blijkt nog steeds nawerkingen te hebben bij deze zusterdienst.

-

- De grensveiligheidsdienst van de KMar leverde een bijzondere intensieve bijdrage aan het verzamelen van gewenste informatie voor de bestrijding van de DDR-inlichtingendiensten.

Activiteiten van de Oostduitse inlichtingendiensten

- In de categorie "Nederlanders die huwen met Oostduitse staatsburgers" werden ook in deze verslagperiode weer de nodige activiteiten van de DDR-inlichtingendiensten waargenomen. Gezien de goede uitgangsspositie die deze Diensten ten aanzien van deze categorie bezitten, valt aan te nemen dat hier een voortdurende dreiging van blijft uitgaan.
 - Geconstateerd werd dat de DDR-autoriteiten een liberaler beleid voeren met betrekking tot het verstrekken van uitreisvisa aan DDR-burgers. Werden in het (recente) verleden vrijwel alleen visa verstrekt aan personen die voor zakelijke doeleinden naar het Westen dienden te reizen en aan gepensioneerde DDR-burgers, momenteel worden steeds meer niet-zakelijk ondersteunde visa verstrekt (toerisme-familiebezoek).
Ter adstructie: in 1984 verstrekte het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken zo'n 3000 inreisvisa aan Oostduiters; in 1986 bedroeg dit aantal 7000. Het lijdt geen twijfel dat de DDR-inlichtingendiensten deze verruimde mogelijkheid tot het verkrijgen van (rand-)informatie via dit "Reisekader" zal uitbuiten.
Hierbij speelt de speciale verhouding tussen de twee Duitse staten mogelijk ook een rol. Oostduiters met een uitreisvisum voor de BRD kunnen, door zich een tijdelijk Westduits legitimatie-document te laten verstrekken, op eenvoudige wijze de Nederlandse grens passeren, waardoor inreis toestemming van de Nederlandse autoriteiten wordt omzeild.
 - Ter ondersteuning van de public-relations activiteiten die door de Oostduitse "Liga für Völkerfreundschaft" worden ondernomen om in Nederland, met behulp van de "Vereniging Nederland-DDR", het aanzien van de DDR te verbeteren, waren de h.t.l. gestationeerde DDR-diplomaten zeer actief met de drie-weekse manifestatie "De DDR, een verrassend land". Deze manifestatie vond plaats in september 1986 te Amsterdam.
De uitkomst werd door de DDR betrokkenen als positief beoordeeld. Twee volgende publicitaire items voor de DDR-vertegenwoordiging om zich grote inspanningen te getroosten vormen het 750-jarig bestaan van Berlijn en het bezoek van Honecker aan Nederland in juni aanstaande.
- De bezetting van de DDR-Ambassade vertoonde een wisselend beeld. Soms leek de categorie "jonge, goed opgeleide diplomaat" de overhand te krijgen, maar steeds werd dit weer gecorrigeerd door de plaatsing van oudere, meer ervaren diplomaten.

Opvallend was dat, sedert het overhaaste vertrek in 1984 van de Wetenschap en Techniek-functionaris wegens privé-omstandigheden, deze functie nog niet is bezet.

Inmiddels zijn er voldoende aanwijzingen dat een aantal DDR-vertegenwoordigers zich bezig houden met activiteiten die een binding met een DDR-inlichtingendienst doen vermoeden.

Activiteiten van de Sovjet Russische inlichtingendiensten.

De activiteiten van de Russische inlichtingendiensten (KGB en GRU) gericht tegen Nederland en haar bondgenoten hebben in de verslagperiode een licht stijgende tendens te zien gegeven. De officiële Sovjet vertegenwoordigingen in Nederland vormen nog steeds de bases van waaruit deze activiteiten worden ondernomen. Geconstateerd werd dat de Russen de beveiliging van hun operaties hebben opgevoerd. Zo is een streven merkbaar om ontmoetingen van inlichtingenofficiëren met agenten eerder en meer dan voorheen in derde landen - bij voorkeur neutrale landen als Finland en Oostenrijk - te doen plaatsvinden. Deze verscherping van de security zal ongetwijfeld in verband staan met de massale uitwijzingen van diplomaten uit een aantal Westelijke landen, waardoor de Russische inlichtingendiensten gevoelige klappen hebben opgelopen. Door behoedzamer te opereren proberen deze diensten hun bezigheden voor detectie te vrijwaren.

De aandacht van de Sovjet inlichtingendiensten gaat nog steeds in ruime mate uit naar het verkrijgen van technologische kennis en producten. Dat deze diensten er belang aan hechten om ook op langere termijn mogelijkheden te creëren om geavanceerde technologie vanuit het Westen te verwerven, blijkt uit de nadrukkelijke pogingen van inlichtingenofficiëren om contacten te leggen met Nederlandse studenten in voor Russen interessante studierichtingen.

Teneinde de daden van de Russische inlichtingendiensten te detecteren en te weerstreven werden door de dienst gegevens ingewonnen door middel van (dubbel)agenten, informanten, technische operaties en observaties. Door de inzet van deze middelen kon een redelijk goed beeld van de bewegingen van inlichtingenofficiëren in Nederland worden verkregen. Daarnaast kon worden vastgesteld dat de door KGB en GRU officieren ondernomen toenaderingspogingen met conspiratieve oogmerken soms in een vroeg stadium door de burgers die met de betreffende Russen in contact waren geweest, werden gemeld. Deze meldingen waren voor een deel het resultaat van voorlichtingsprogramma's met een preventief karakter welke door de BVD in enkele voor de Sovjetdiensten interessante doelgebieden werden opgezet.

China

Over de activiteiten van de Volksrepubliek China in Nederland zijn in de verslagperiode enkele bijzonderheden te melden. Geconstateerd werd dat de in Nederland verblijvende Chinese wetenschappers en studenten zich bij de keuze van hun studierichting in toenemende mate concentreren op technologie, met een voornamelijk militaire toepassing. Voorts is gebleken dat Chinese defensie-instellingen steeds nadrukkelijker voorkeur tonen voor hoogwaardige militaire apparatuur die valt onder de bepalingen van het Uitvoersbesluit Strategische Goederen van de Nederlandse In- en Uitvoerwetgeving. Gebleken is in dit verband dat China levering nastreefde op een wijze die in strijd is met de bepalingen van dit besluit. Naast deze ontwikkelingen, die de Dienst nauwgezet volgt, is er sprake van een groeiend aantal contacten tussen de vertegenwoordigers van de ambassades van China en de Sovjet Unie in Den Haag. In het bijzonder geldt dit voor de relaties tussen de militaire attachés van beide landen.

Activiteiten Poolse inlichtingendiensten

De activiteiten van de Poolse inlichtingendiensten bleven gericht op het verkrijgen van hoogwaardige Westerse technologie en op het doen en laten van "Solidariteit" in het Westen.

Na het aannemen van de zogenaamde "Joint-venture"-wet in april 1986 zijn enkele Nederlandse bedrijven thans in een vergevorderd stadium van onderhandeling over de oprichting in Polen van dergelijke firma's, waarvan het merendeel van de aandelen in Poolse handen blijft. Het ligt in de lijn der verwachting, dat dergelijke "joint-ventures", de Poolse overheid de kans zullen bieden om Westerse uitvoerbepalingen omtrent technische hoogwaardige apparatuur te omzeilen.

In de verslagperiode werd, in nauwe samenwerking met de plaatselijke politieverbindingen, de aanzet gegeven tot een project in Zuid-Limburg dat als doel heeft het onderkennen van activiteiten van de Poolse inlichtingendiensten tegen NATO (AFCENT). Er is een begin gemaakt met het zo gedetailleerd mogelijk in kaart brengen van de omvangrijke Poolse gemeenschap in deze regio. Daarbij wordt bovendien systematisch aandacht besteed aan het personen- en zakenverkeer tussen Polen en Zuid-Limburg.

Activiteiten Tsjechoslowaakse Inlichtingendiensten

De inspanningen van de Tsjechoslowaakse Inlichtingendiensten waren vooral gericht op het verkrijgen van hoogwaardige technologische producten, defensiegegevens en het, in ruime mate, uitoefenen van heimelijke politieke beïnvloeding.

N.B. Recente ontwikkelingen zoals het toekennen en uitreiken van de Erasmusprijs aan Vaclav Havel, het toekennen van een eredoctoraat aan en de belangstelling van officiële Nederlandse zijde voor de dissidentenbeweging CHARTA 77 in het algemeen, hebben het klimaat tussen Nederland en Tsjechoslowakije enigszins verslechterd.

Activiteiten Roemeense Inlichtingendiensten

De traditionele activiteiten richtten zich hoofdzakelijk op de "emigratie" en de met Roemenië handeldrijvende zakenlieden, e.e.a. voornamelijk ter verkrijging van hoogwaardige Westerse technologie. Recent is gebleken dat agenten en informanten van de Roemeense Inlichtingendiensten naast het uitvoeren van meer traditionele opdrachten tevens worden ingezet in de propagandasfeer. Op onbeschaamde doch nabeve wijze werd getracht positieve berichten over Roemenië gepubliceerd te krijgen in de Nederlandse pers. Naast deze direct vanuit Roemenië geëntameerde activiteiten is gebleken dat ook personeel van de Roemeense vertegenwoordiging hier te lande massaal wordt ingezet om op grote schaal propaganda te bedrijven, waarbij gebruik wordt gemaakt van de diverse contacten in de handels- en toeristische sfeer alsook in de journalistieke wereld.

Activiteiten Bulgaarse, Hongaarse, Cubaanse en Joegoslavische Inlichtingendiensten

Deze vier landen nemen op de prioriteitenlijst van de dienst een duidelijk lagere plaats in. Gerichte inlichtingenactiviteiten tegen Nederland werden (daardoor?) niet of nauwelijks waargenomen. De ambassades van deze landen

bleven onverminderd hun aandacht richten op de kring van hun (ex-) landgenoten in Nederland, met name op de oppositionele elementen daaronder.

HOOFDAFDELING D

Beveiliging algemeen

De hoofdafdeling D verstrekke krachtens haar taakstelling beveiligingsadviezen aan overheidsinstanties, bedrijven betrokken bij de uitvoering van gerubriceerde defensieopdrachten en bedrijven van vitaal belang voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. Naar aanleiding van actuele dreigingsituaties werden ook beveiligingsadviezen verstrekt aan hoog geplaatste personen en aan politiechefs.

Vervolgens verrichtte zij werkzaamheden in het kader van bondgenootschappelijke overeenkomsten en werkzaamheden die voortvloeien uit de door de minister van Binnenlandse Zaken als National Security Authority aan de BVD gedelegeerde taak met betrekking tot de NAVO/WEU-beveiliging in de civiele sfeer in Nederland.

Bovendien stelde zij veiligheidsonderzoeken in naar kandidaten voor vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid, de internationale organisaties - krachtens bondgenootschappelijke overeenkomsten -, de defensieorder-bedrijven en de vitale sector van het bedrijfsleven.

Beveiliging overheid

Uit het oogpunt van beveiliging is het wenselijk om het aantal vertrouwensfuncties zo beperkt mogelijk te houden. Opgemerkt dient te worden dat onder de vigerende regelgeving over het algemeen de grenzen van vermindering van het aantal vertrouwensfuncties lijken te zijn bereikt. Het nieuwe beveiligingsvoorschrift voor de rijksoverheid kan hierin enige verandering brengen. De invoering van dit voorschrift wordt nog ten departemente bestudeerd.

Binnen de civiele rijksoverheid lijkt momenteel de PTT de enige instantie waar mogelijk nog een substantiële vermindering van het aantal vertrouwensfuncties kan worden bereikt. Besprekingen daarover zijn nog gaande.

In hoeverre de reductie van overheidspersoneel die in de komende jaren zal plaatsvinden, van invloed zal zijn op het aantal vertrouwensfuncties moet nog worden afgewacht.

Met de SG van Binnenlandse Zaken werd gesproken over een meer gerichte aanpak van de personele beveiliging bij de rijksoverheid. Met name het beveiligingsregime ten aanzien van de zgn. A-functionarissen vertoont onevenwichtigheden. Mogelijkheden worden onderzocht van het instellen van herhaalonderzoeken en een intensivering van de beveiligingszorg. Ook werd, mede op verzoek van de Contactkring van BVA's, de procedure bestudeerd betreffende de jaarlijks in te dienen lijsten van vertrouwensfuncties en werd de minister geadviseerd deze procedure aanmerkelijk te vereenvoudigen. De besprekingen met de PTT over het intrekken van de machtiging tot het instellen door PTT-informatie-ambtenaren van veiligheidsonderzoeken naar vertrouwensfunctionarissen bij de PTT, zijn voortgezet. Mogelijkheden worden onderzocht van ombouw van de functie van deze informatie-ambtenaren in het licht van de verzelfstandiging van de PTT per 1 januari 1989.

De grote NAVO-inspectieronde die in de verslagperiode van start ging onder de departementen, diensten en instellingen, bracht tot op heden geen belangrijke tekortkomingen aan het licht. Geconcludeerd werd dat, behoudens hier en daar wat kanttekeningen, de beveiliging over het algemeen aan de gestelde eisen voldoet.

Beveiliging krachtens bondgenootschappelijke overeenkomsten

Op 7 oktober 1986 vond de herfstvergadering van het NATO Security Committee plaats. Gesproken werd o.a. over de vraag in hoeverre Joegoslavië nog beschouwd dient te worden als land met een bijzonder veiligheidsrisico voor NATO-deelnemers. Besloten werd enerzijds Joegoslavië niet af te voeren van de lijst van betreffende landen, doch anderzijds bijzondere, lichtere voorwaarden te stellen aan reizen in dat land.

Beveiliging bedrijven

In het afgelopen half jaar trokken weer de acties tegen bedrijven die zijn ingeschakeld bij de bouw en de inrichting van de GLCM-basis nabij Woensdrecht, of die betrokken zijn bij de kernenergie of die banden onderhouden met Zuid-Afrika de aandacht.

Sommige bedrijven (Shell, SHV/Makro, Van Leer Emballage) en directeuren van grote bedrijven voelen zich bedreigd. De bedrijven vanwege aanslagen en de directeuren vanwege bedreigingen (in Bluf, van het Werklozencomité e.d.). In bepaalde kringen van het bedrijfsleven wordt de roep steeds luider om strenger overheidsoptreden. Men vindt het niet langer acceptabel dat de daders niet worden opgespoord of bestraft.

De zoveelste Makro-brand te Nuth op 10 januari 1987 heeft heftige reacties in het veld teweeg gebracht. De beveiliging en de rol van de overheid daarbij werd aan de orde gesteld. Dit leidde tot een zekere bijstelling van de beveiligingsbevorderende taak van de dienst. Van de zijde van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken werd onze dienst de rol

toebedeeld waar zinvol en mogelijk inzicht te verschaffen in de reële dreiging. Dit om gepaste beveiligingsmaatregelen te bevorderen en om buitensporige reacties in te dammen.

De ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken hebben vastgesteld dat de burgerluchtvaart van vitaal belang is voor het maatschappelijk leven en dat de beveiliging het noodzakelijk maakt om naar een beperkt aantal functionarissen op z.g. sleutelfuncties een veiligheidsonderzoek in te stellen. E.e.a. wordt nader uitgewerkt.

Computerbeveiliging

In toenemende mate bleek, zowel bij de overheid als bij het bedrijfsleven, behoefte aan advies omtrent computerbeveiliging. De specialist op dit terrein trachtte - in voorkomende gevallen in nauwe samenwerking met deskundigen van de militaire inlichtingendiensten - in deze behoefte te voorzien. In de verslagperiode werd onder andere aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- De beveiliging van datacommunicatienetwerken.
- De toepassing van cryptografische middelen in het dataverkeer.
- De berging van magnetische gegevensdragers.
- De beveiliging rond het gebruik van personal computers.

Met de voortschrijdende automatisering wordt de betekenis van de externe communicatie steeds belangrijker en groeit ook het belang van de beveiliging van data-communicatiesystemen die worden ingezet bij de verwerking van gerubriceerde informatie in en tussen computerinstallaties. Cryptografie is hiervoor een geëigende beveiligingsmethode. Echter, tot nu toe, is de Nationale Verbindings Beveiligings Raad van mening dat allen door de NVBR goedgekeurde (dure) crypto-apparatuur, gebruikt mag worden, bij het transport van gerubriceerde gegevens.

Veiligheidsonderzoeken

Op grond van het in 1983 gestartte effectiviteitsonderzoek via de z.g. stapanalyse werden in de verslagperiode enkele maatregelen getroffen ten aanzien van de omvang en de diepgang van het veiligheidsonderzoek. Deze maatregelen hebben tot doel om de effectiviteit van het onderzoek te verbeteren, door een efficiëntere aanpak een versnelde afhandeling te krijgen en de inbreuken op de privacy zoveel mogelijk te beperken. De gemiddelde duur van de administratieve onderzoeken kon daardoor worden teruggebracht van 7 naar 3 weken, terwijl het streven is om het uitgebreide onderzoek in maximaal 8 weken af te ronden.

Nieuw is dat in het kader van het uitgebreide onderzoek door de onderzoekingsambtenaar een gesprek zal worden gevoerd met de kandidaat vertrouwensfunctionaris, teneinde een meer gerichte aanpak van het onderzoek mogelijk te maken en de openheid te bevorderen.

Naar analogie van de werkwijze bij de rijksoverheid werden ook ten behoeve van de veiligheidsonderzoeken in het bedrijfsleven (korte) staten van inlichtingen ontworpen. Hierdoor wordt ondermeer bereikt dat ook deze categorie vertrouwensfunctionarissen op de hoogte is van het in te stellen veiligheidsonderzoek.

In de tweede helft van 1986 werden 8080 veiligheidsonderzoeken ingesteld, waarvan 294 uitgebreide veldonderzoeken.

Over personen werden antecedenten geëxploiteerd, terwijl in de eerste helft antecedenten werden doorgegeven. Op grond hiervan werden over heel 1986 personen niet aangesteld in de door hen geambieerde vertrouwensfunctie. Dit heeft voor kandidaten bij de Rijksoverheid niet geleid tot een verweer procedure bij de Adviescommissie inzake de veiligheidsonderzoeken.

Vorming

In het kader van haar beveiligingsbevorderende taak organiseerde de hoofdafdeling D informatieve bijeenkomsten en cursussen t.b.v. haar relaties bij de rijks- en provinciale overheid en het bedrijfsleven. Deze bijeenkomsten staan in het teken van de beveiligingseducatie en -ontwikkeling en de actuele dreigingsanalyse. Voorts werden ter bevordering van de beveiligingszin lezingen gehouden voor en gesprekken gevoerd met diverse categorieën van vertrouwensfunctionarissen. Opgemerkt werd dat daarvoor een toenemende belangstelling bestaat.

HOOFDAFDELING SBP

De hoofdafdeling SBP heeft in de verslagperiode op verschillende wijzen voor intern en extern gebruik informatie verstrekt over internationale factoren en de risico's voor de binnenlandse veiligheid en daarbij vooral aandacht geschonken aan de volgende punten.

De Sovjet Unie trok de belangstelling door de manier waarop algemeen CPSU-secretaris Gorbachev zijn beleid van "herstructurering" (perestroika) ingang trachtte te doen vinden. De partijleider heeft er vanaf zijn aantreden geen geheim van gemaakt met die "nieuwe politiek" vooral de economie en daarmee de internationale machtspositie van de Sovjet Unie te willen versterken. Hij heeft inmiddels echter ook naar eigen zeggen moeten ervaren dat zijn streven stuit op taai tegenstand in vrijwel alle sectoren van de samenleving en in het bijzonder van de kant van de (partij)bureaucratie, die nog voornamelijk uit de oude Brezhnev-garde bestaat. Om dit verzet te helpen breken is hij sinds vorig najaar het begrip "openheid" (glasnost) gaan hanteren, dat ooit door Lenin is geïntroduceerd en veelvuldig gebruikt voor het aan de kaak stellen van allerlei misstanden binnen het Sovjetsysteem zonder dat systeem zelf aan kritiek te willen blootstellen. Onmiskenbare bedoeling van Gorbachev is om met een zorgvuldig gedoseerde openheid in de media de bevolking tot grotere betrokkenheid en inzet te motiveren, maar vooral om met de inerte en corrupte Brezhnev-bureaucraten af te rekenen teneinde een eigen machtsbasis in het partij- en overheidsapparaat op te bouwen. In januari wist hij tijdens een tot twee maal toe uitgesteld CC-plenum een van de resterende Brezhnev-vertrouwelingen in het Politburo te doen verwijderen, terwijl hij in diezelfde maand het percentage vervangingen op het laagste partij-echelon tot 33 zag stijgen, maar daarmee is zijn positie nog lang niet onaantastbaar geworden. Ondanks enige verbale hervormingssuggesties en een aantal economische vernieuwingen is er van feitelijke democratisering vooralsnog

geen sprake, integendeel er is eerder een tendens naar verdere centralisering zowel op maatschappelijk als economisch terrein. Om de economie van buitenaf nieuwe impulsen te geven tracht Moskou te komen tot uitbreiding van de internationale samenwerking, met name met het Westen, wat bijv. tot uitdrukking komt in een soepeler opstelling in het ontwapeningsoverleg en in experimenten met westerse joint ventures in eigen land. Dit gaat intussen overigens gepaard met onverminderde inlichtingenactiviteit op vooral technologisch gebied.

In Oost-Europa werd in de afgelopen maanden op zeer uiteenlopende manier gereageerd op Gorbachev's herstructureringsplannen. De partijleiders van de DDR, Tsjechoslowakije, Hongarije en Bulgarije hebben zich zeer terughoudend tot krampachtig uitgelaten over het "nieuwe denken" van hun Sovjetcollega. Zij kunnen zich niet zoals Gorbachev afzetten tegen het door voorgangers gevoerd beleid en lijken te vrezen, dat elke vorm van zelfkritiek hun eigen machtsbasis zal aantasten. Tot nu toe heeft alleen de Roemeense "conducator" Ceausescu openlijk iedere vorm van aanpassing van het bestaande socialistisch model van de hand gewezen. Slechts de Poolse leider Jaruzelski lijkt zich gestimuleerd te voelen door de huidige Sovjetkoers en hoopt blijkbaar van Moskou de ruimte te krijgen om zelf oplossingen te zoeken voor de economische problemen van zijn land. Het laat zich nog niet precies duiden welke gevolgen deze ontwikkelingen op langere termijn zullen hebben voor de Oosteuropese cohesie en voor de gezamenlijke inzet ten opzichte van het Westen.

In Joegoslavië heeft het uitblijven van een consistent economisch beleid als gevolg van het verlamdende politieke systeem van arbeiderszelfbestuur geleid tot zo hoog oplopende sociale spanningen, dat premier Mikolic zelfs heeft bedreigd met het inzetten van het leger.

De politieke Sovjet-beïnvloeding van de westerse opinie lijkt qua aanpak aan grondige veranderingen onderhevig te zijn, die ten nauwste verband houden met de "nieuwe politiek" van Gorbachev. De al geruime tijd vanuit Moskou opklinkende kritiek op de verouderde werkwijze van de communistische mantelorganisaties werd nog een besesigd door het publicitair volstrekte falen van twee vanuit de Wereldvredeesraad georganiseerde en ook door Nederlanders bijgewoonde massa-bijeenkomsten: het Wereldvredeescongres in Kopenhagen in oktober 1986 en de vierde "Weense Dialoog voor Vrede en Ontspanning" in maart 1987. Als voorbeeld hoe het dan wel moet werd medio februari in betrekkelijke openheid een Internationaal Vredesforum in Moskou belegd, waarop bijna duizend prominente wetenschappers, politici, voormalige legerofficieren, zakenlieden, kunstenaars en kerkelijke leiders uit in totaal tachtig landen (waaronder Nederland) in een ongedwongen sfeer van gedachten konden wisselen over een breed scala van onderwerpen. Binnen al deze beroepsgroepen zijn in de afgelopen jaren min of meer kleinschalige overlegstructuren ontstaan, waarbinnen "vakbroeders" uit Oost en West in een sfeer van onderling vertrouwen oplossingen trachten te vinden voor mondiale problemen, die de politieke praktijk van alledag te boven gaan. De Sovjetrussische en Oosteuropese lobbies in deze informele overleggroepen zijn vooral succesvol gaan opereren sinds Gorbachev's presentatie van het "nieuwe denken", dat inspeelt op in het Westen ontwikkelde ideeën over

een nieuwe samenhangende benadering van de grote problemen van deze wereld. Deze vonk is ook overgesprongen tijdens het Moskouse Vredesforum, waar vele invloedrijke deelnemers zich zeer geïnspireerd toonden door de redevoering van Gorbachev persoonlijk, die blijkens hun latere uitlatingen alle reden geeft tot optimisme en vertrouwen in de toekomstige binnen- en buitenlandse Sovjetpolitiek.

Het Westeuropees communisme beleefde een relatief rustige periode, die overigens eerder te verklaren lijkt uit een voortgaande stagnatie dan uit het ontbreken van conflictstof. Een gebeurtenis die voor verlevendiging had kunnen zorgen, de dertigste verjaardig van het gewelddadige Sovjetingrijpen tijdens de Hongaarse opstand, bewerkte een dergelijk effect niet. De Westeuropese CP-en toonden geen behoefte de herdenking van de destijds door hen goedgekeurde Sovjetinterventie aan te grijpen om een fundamentele discussie op gang te brengen of nieuwe inzichten te ontwikkelen. Wel zorgde de nieuwe politiek van Gorbachev voor enige beweging. Over de gehele linie wordt daar verbaal door de Westeuropese CP-en positief op gereageerd en vallen er voorzover bekend tot dusver van die kant geen negatieve geluiden te registreren. Dat is ook wel enigszins begrijpelijk omdat iets van de algehele positieve waardering van Gorbachev's nieuwe aanpak kan gaan afstralen op het imago van de westerse CP-en, zoals hen zelfs trouwens reeds van Sovjetzijde is voorgehouden. Frappant is dat wanneer die CP-en soms toch tot een kritische kanttekening komen, dat eerder gebeurt vanuit de hervormingsgezinde dan vanuit de orthodoxe hoek. Met name de Italiaanse CP toont zich onafhankelijk genoeg om de huidige gang van zaken in de Sovjet Unie behalve positief, ook kritisch te evalueren. De orthodoxe partijen lijken zich gewoontegetrouw ook nu weer automatisch achter de door Moskou gevoerde politiek op te stellen.

In de Chinese Volksrepubliek nam het debat over de in het kader van de modernisering noodzakelijk geworden politieke hervormingen een onverwachte wending. Aan verschillende universiteiten groepeerde zich in de loop van november een beweging van studenten achter openlijk en massaal uitgedragen eisen van democratisering en persvrijheid. De wanordelijkheden leidden rond de jaarwisseling tot intern beraad in de top van de Chinese CP, als gevolg waarvan medio januari partijleider HU Yaobang en een klein aantal van diens medestanders afgezet of zelfs uit de partij gezet werden vanwege een te tolerante opstelling. De verdere modernisering van China en daarmee ook de openstelling van het land voor westerse invloeden lijkt sindsdien onderhevig aan de strengere controle van de conservatieven in het regiem, ondanks officiële bezweringen van het tegendeel.

De door CPSU-leider Gorbachev vorig jaar zomer in Vladivostok afgegeven signalen van toenadering tot China hebben, buiten de hervatting van het grensoverleg, niet tot noemenswaardige ontwikkelingen aanleiding gegeven. Tenaanzien van de drie obstakels die Peking constateert op de weg naar verzoening met Moskou - de Sovjetsteun voor Vietnam's interventie in Kampuchea, de Sovjetbezetting van Afghanistan en de Sovjetmilitaire opbouw aan China's noordgrens - werden geen vorderingen geboekt. De bezoeken van de politieke leiders van Polen en de DDR werden nog niet gevolgd door vergelijkbare delegaties uit Hongarije, Bulgarije of Tsjecho-Slowakije,

maar alle tekenen wijzen erop dat die volop in voorbereiding zijn.

In Latij^Ns Amerika bleek Libië als drijvende kracht achter een aantal regionale extremistische groeperingen enigszins aan invloed te hebben ingeboet. Ook het zich naar democratisering worstelende Suriname nam met de uitwijzing van een Lybische vertegenwoordiger meer afstand tot de radicale invloeden van Khadaffi c.s.. De guerilla-acties van alsmede de opstelling van buurlanden en andere mogendheden met belangen in de regio bleven het voorwerp van analyse en rapportage, onder andere met het oog op eventuele repercussies in Nederland.

Zuidafrikaanse verzetsbewegingen en de ideologieën waardoor deze zich laten inspireren zijn onderwerp van onderzoek geworden naar aanleiding van de brandstichting bij de Makro-vestiging in Nuth. Inmiddels zijn studies voltooid over het "Pan Africanist Congress of Azania" en de "Black Consciousness Movement", die het Zuidafrikaanse conflict primair zien als een radicale strijd tussen onderdrukte zwarten en blanke kolonialisten. Vanuit deze radicale groeperingen wordt het in het Westen veel bekendere ANC (African National Congress) gediskwalificeerd als een soort multirasiale burgerrechtenorganisatie.

Het Koerdische probleem kreeg de nodige aandacht in verband met een reeks ernstige incidenten binnen de Koerdische gemeenschap in enkele Westeuropese landen, waaronder Nederland. Een en ander blijkt samen te hangen met pogingen van de Koerdische Arbeiders Partij (PKK) om de onafhankelijkheidsstrijd van de Turkse Koerden te monopoliseren en om anders georiënteerde Koerdische organisaties zonodig met geweld te dwingen tot erkenning van de leidende PKK-rol.

Het Midden-Oosten stond onverminderd in het teken van de Golfoorlog en de Arabisch-Israëliëse confrontatie en bleek opnieuw een bakermat van terroristische activiteit. Tegen Arabische terroristen werden in Londen en West-Berlijn strafprocessen gevoerd, waarbij de betrokkenheid van Syrië uitvoerig ter sprake kwam. Naar aanleiding van de uiteindelijke vonnissen vaardigden ~~in~~ Engeland en de BRD strafmaatregelen uit tegen Damascus en besloten op verzoek van Londen ook de Twaalf na ampel beraad tot enige sancties. In november werd duidelijk dat het Witte Huis de hand had gehad in geheime wapenleveranties aan Iran in de hoop het lot van de Amerikaanse gijzelaars in Libanon ten goede te doen keren. Ook kwamen er steeds meer indicaties dat Parijs met Arabische regeringen onderhandelde over voorwaarden om een eind te maken aan de terroristische acties tegen Frankrijk en Franse staatsburgers. De vraag hoe regeringen politiek hebben te reageren op zulke daden van terreur staat door deze ontwikkelingen nog steeds in het centrum van de belangstelling. Op Libanees grondgebied spitste de strijd tussen Palestijnen en pro-Syrische shi'ieten zich zodanig toe, dat de voor- en tegenstanders van PLO-voorzitter Arafat onder de Palestijnen in Libanon naar elkaar werden toegedreven. Inmiddels werd vernomen dat die toenadering nu zover zou zijn gevorderd, dat een zitting van de Palestijnse Nationale Raad weer tot de mogelijkheden behoort.

HOOFDAFDELING E

Afdeling Opleiding en Vorming

Overeenkomstig het bepaalde in het Reglement Opleidingen en Examens BVD - nr. 21922 SG/Kabinet, zijn in deze verslagperiode georganiseerd:

één	Algemene Cursus AL (10)	17 deelnemers
twee	Basiscursussen BI (8) en BE (14)	36 deelnemers
twee	Praktijkcursussen PE (20) en PE (21)	13 deelnemers
één	Bewerkingscursus BW (9)	10 deelnemers
één	Observatiecursus OB (8)	1 deelnemer
drie	Informatiecursussen IN (10), (11) en een CRIN (2)	12 deelnemers
één	Runnerscursus A RA (3)	6 deelnemers
twee maal drie	Oriëntatiedagen BVA's en BVI's	38 deelnemers
één	PID cursus PID (3)	15 deelnemers
één	Aanvullende opleiding EXIII pers.	4 deelnemers

Chef en docenten van de afdeling zijn bij verschillende opleidingsinstituten van de politie en krijgsmacht als gastspreker opgetreden.

Gedurende deze verslagperiode zijn 54 Veiligheidsdienstdiploma's toegekend die resp. 1-10-1986 en 6-3-1987 zijn uitgereikt.

Het aantal bezitters van deze diploma's is hiermede gestegen tot 514.

Bovendien zijn 33 "Verklaringen" uitgereikt, waarmee het totale aantal uitgegeven "Verklaringen" 323 bedraagt.

Afdeling Onderzoeken

Er werden voorbereidingen getroffen voor een te wijzigen aanpak van het veiligheidsonderzoek, omdat de daaraan te besteden inspanning drastisch dient te worden verminderd.

Er zal een proef worden gestart waarbij een gesprek zal plaatsvinden met betrokkene terwijl het aantal informanten zal worden verminderd en de rapportage zal worden bekort.

Met dit laatste werd reeds een aanvang gemaakt.

Tevens werden, voor het eerst, gesprekken gevoerd met enige sollicitanten naar vertrouwensfuncties ten aanzien van wie serieuze problemen waren gerezen. Deze gesprekken leverden substantiële elementen op voor rapporten aan de aanvragers.

Afdeling Observatie

In de afgelopen periode werd wederom zeer intens samengewerkt met buitenlandse zusterdiensten.

Veel aandacht werd besteed aan de afronding van de opleiding van eigen medewerkers.

Bureau Vertalingen en Uitwerking

HOOFDAFDELING TECHNIEK

Afdeling verbindingen

De afgelopen periode heeft in het teken gestaan van de afbouw van het Verbindingsinrichtingenwerk. Het besluit van HBVD in deze is bekend gesteld in het nationale samenwerkingsverband (VIC). Op termijn zal de inbreng van de dienst in dit forum worden beëindigd. Zeer veel aandacht is besteed aan het probleem van de herplaatsing van het personeel (ca. 25 man).

Afdeling electronica

Diverse AECS (Audio Electronic Counter Surveillance)- en stralingsonderzoeken werden verricht. De bevindingen en eventuele aanbevelingen ter verbetering werden de aanvragers medegedeeld.

HOOFDAFDELING A

Informatievoorziening, geautomatiseerd en in documentaire vorm, heeft in het afgelopen halfjaar van alle kanten binnen de dienst extra in de belangstelling gestaan:

De noodzakelijke betrokkenheid van dienstonderdelen en management bij de automatisering, is gestimuleerd door een conferentie (Dircon) van de BVD-staf over management en informatievoorziening.

Deconcentratie van administratieve en documentaire ondersteuning van de hoofdtaken van de dienst wordt beoogd in het project Decentrale Documentatie. Met deze organisatorische en informatiesche veranderingen wordt zowel personele reductie, als efficiënter en effectiever documentatiewerk nagestreefd. Aan de krachtig groeiende vraag naar extra faciliteiten voor kantoorautomatisering, in de vorm van tekstverwerking en personal computergebruik, kon door ontbrekende begeleidingscapaciteit vrijwel niet worden voldaan. Inmiddels is de capaciteit van het Informatiecentrum kantoorautomatisering uitgebreid.

Een eerste versie van een nieuw, algemeen informatievoorzieningsplan voor de dienst wordt door S/O&E in samenwerking met A voorbereid.

Als uitvloeisel van het beleidsonderzoek over de ontwikkeling van de persoonsregistratie waren in de verslagperiode drie automatiseringsprojecten onderhanden:

- renovatie van bestanden en verwerkingsprocessen voor de algemene persoonsregistratie van de Dienst, in samenhang met eerdergenoemd project Decentrale Documentatie
- een relationele databank over personen en activiteiten in de belangstellingssfeer van de hoofdafdeling SBP
- een nieuw, op relationele databanktechniek gebaseerd informatiesysteem voor gefintegreerde verwerking van contra-spionagegegevens in de Sovjet-Russische sfeer.

Projecten, die gezien de taakstelling van de dienst in de aktuele situatie op de urgentielijst staan, moesten in portefeuille blijven:

- een zg. "special events management" systeem, inzetbaar in geval van een belangrijke maatschappelijke gebeurtenis met terreurdreiging of bij een serie concrete terreurdaden.

Voortgaande ontwikkeling van automatisering wordt namelijk ernstig bedreigd doordat bij gelijkblijvend budget een tekort aan financiële middelen ontstaat om het automatiseringsapparaat in stand te houden, laat staan uit te breiden.

Naast de normale documentaire en geautomatiseerde informatieverzorging, werden de volgende werkzaamheden voortgezet dan wel voltooid:

- Afscheiding uit de BVD-archieven van het daarin opgeslagen deel van het zg. NEFIS-archief (Netherlands Forces Intelligence Service) en overdracht daarvan aan het ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Afscheiding en inventarisatie van archiefstukken van het voormalige Bureau Nationale Veiligheid.
- Automatisering van een encyclopedisch informatiesysteem over de Sovjet-Unie.
- Programma van eisen voor de elektronische infrastructuur van een nieuw gebouw voor de Dienst.

AFDELING FID

Financiën

De dienst werd dit jaar geconfronteerd met een serieus tekort op het begrotingsartikel Personeel. Zelfs uitgaande van een gemiddelde formatie-invulling van ± 693 (toegestane formatie 709) loopt het tekort op tot ruim f 1.500.000.

Inmiddels heeft uitvoerig overleg met DFEZ plaatsgevonden. Een nota over de oorzaken van deze begrotingsoverschrijding werd aan DFEZ toegezonden.

Reorganisatie

Een onderzoek naar de financieel-economische functie bij de Dienst is inmiddels afgerond. De resultaten, waaronder een voorstel tot reorganisatie van FID zijn aangeboden aan de Dienstleiding.

PSA

Vooruitlopend op dit reorganisatievoorstel werd reeds besloten de bezoldigingsadministratie per 1 januari 1987 over te hevelen van FID naar PZ en samen te voegen met de beheersadministratie tot een sectie Personeels- en Salarisadministratie (PSA).

HOOFDAFDELING PZ

De verslagperiode werd, wat personeelszaken betreft, beheerst door de activiteiten die direct of indirect samenhangen met de opgelegde reductieverplichtingen. Zo is een volledige externe vacature-stop afgekondigd en concentreren alle bemoeienissen zich op de interne verplaatsing van personeel. Door middel van een flexibel formatiebeleid, gecombineerd met sterk op de individuele situatie toegespitste stage- en opleidingsactiviteiten, werd het uiterste in het werk gesteld om vraag en aanbod passend te maken.

De taakstelling voor 1987 kan worden gehaald; ook 1988 zal waarschijnlijk niet teveel problemen geven; 1989 en 1990 zijn nog niet goed in te schatten. Inmiddels is een reductieplan, de volledige periode betreffend, bij het departement ingediend.

Een sociaal plan, opgesteld in het kader van de reductie-operatie, nadert zijn voltooiing.

Ten dele samenhangend met één van de doelstellingen van de reductie-operatie, i.c. kwaliteitsverbetering, met name van het management, maar vooral om meer begrip te verkrijgen van de problemen samenhangend met het complexe informatievoorzieningsproces is voor de top van de dienst een Dircon georganiseerd. Daarnaast werd aan het midden- en hoger kader opleidingsaandacht besteed door middel van een in samenwerking met het ROI opgezette Leergang Management en Verandering.

Op het terrein van de formele regelgeving is vermeldenswaard de totstandkoming van de "nadere regels inzake het bijzondere College van Advies inzake het overleg met de Overlegcommissie BVD". De conceptregeling is inmiddels ter ondertekening aan de minister voorgelegd. Ook is met de Commissie van Advies bezwaren functiewaardering een aantal bijzondere afspraken gemaakt over de behandeling van BVD-bezwaren in de zin van de Regeling bezwarenprocedure functiewaardering BBRA 1984. Bereikt is dat, met instandhouding van deze beroepsmogelijkheid, zoveel mogelijk de geheimhouding zal zijn gewaarborgd van de inhoud van de specifieke BVD-functies, alsook van de namen van de betrokken dienstmedewerkers.

Het overzicht met personeelsmutaties gedurende deze verslagperiode is bijgevoegd.

PERSONEELSMUTATIES

van 01-10-1986 tot 01-04-1987

AFVLOEIINGEN.

Reden	MANNEN			VROUWEN			TOTAAL			
	Lager	Middel	Hoger	Lager	Middel	Hoger	Lager	Middel	Hoger	Totaal
F.L.O.	1	2	2	-	1	-	1	3	2	6
57½-regeling	-	-	-	2	-	-	2	-	-	2
V.U.T.	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1
E.E.V.	1	1	-	3	3	-	6	4	-	8
INVAL.PENS.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
OVERLEDEN	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
ART.98 sub f	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ART.98 sub g	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ART.96 1e lid sub A	1 *	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	3	4	2	5	5	-	10	9	2	19
INDIENSTTREDING	3	3	-	1	2	-	3	5	-	9

Deeltijdmedewerkers: 33 *)

Opgemaakt 1 april 1987